

سخن سردبیر

بسم الله الرحمن الرحيم

سی و سومین شماره فصلنامه تخصصی قرآن و حدیث «سفینه» را پیش رو دارید. هیئت تحریریه این مجله افتخار دارد در طی ده سالی که از انتشار این فصلنامه می‌گذرد، علی‌رغم مشکلات عدیده عالم مطبوعات، مقالات ارزشمند و گرانقدری را تقدیم جامعه علمی کشور کرده است.

«سفینه» دارای دو معنی است؛ یکی مجموعه‌ای فراهم آمده از نظم و نثر که بدان جنگ هم می‌گویند، و سفینه در عنوان کتاب سفینه‌الاولیاء در این معنی است؛ دیگری کشتی یا قایقی که در دریا و اقیانوسها سیر می‌کند، و عنوان کتاب سفینه‌البحار در این معنی است. هرچند ممکن است به آن معنای دیگر هم ایهام داشته باشد و مراد محدث قمی جنگ کتاب بحارالانوار باشد.

اما سفینه در اصطلاح حدیث‌شناسی، نام روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است که در آن، اهل بیت پیامبر عظیم‌الشأن به سفینه نوح تشبیه شده است که هر کس بر آن سفینه سوار شود، نجات می‌یابد و هر کس از آن تخلّف ورزد، هلاک می‌گردد. در آن حدیث می‌خوانیم: «مثل أهل بیتي کسفینه نوح؛ من رکبها نجا و من تخلّف عنها غرق: مثل اهل بیت من مثل سفینه نوح است که هر کس بر آن سوار شود، نجات می‌یابد و هر کس از آن کناره‌گیری کند، غرق خواهد شد.»

این حدیث شریف که یکی از معتبرترین احادیث اسلامی است و به طرق عدیده از رسول اکرم نقل شده، می‌تواند عامل اتحاد و وحدت امت اسلامی و مایه نجات از تفرقه و اختلاف آنها باشد و گویای دو نکته اساسی است: اول: راه نجات

امت اسلامی تمسک به اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یا ائمه اطهار علیهم السلام است. دوم: راه دیگری به جز تمسک به آن ذوات مقدسه وجود ندارد و حقایق و معارف دینی، به جز آنچه از طریق آنان ارائه شده است، حقایق دینی نیست.

آنچه در این حدیث شریف آمده آن است که معارف دینی ناب و زلال و بی غلّ و غش را صرفاً می توان در آموزه های نورانی ائمه اطهار علیهم السلام جستجو کرد و آنچه از غیر آنان صادر شده لزوماً بیانگر حقّ و صواب نیست و چه بسا در آن سهو و خطا رخنه کرده باشد. از این رو، صرفاً می توان تعالیم ارجمند اهل بیت علیهم السلام را معیار حقّ و شاقول عدل نام نهاد که هم با مبانی قرآنی سازگار است و هم با مبانی عقل.

احادیث دیگری نیز که گویای این موضوع اساسی و بنیادی است، در کتب حدیث بسیار است. و بعضی از آنها که در جامع روایی معتبر امامیه، یعنی الکافی، آمده به قرار زیر است:

۱. می گویند حسن بصری که او را سرحلقه عارفان و صوفیان می نامند، پس از حضرت امیرالمومنین علیه السلام برای خود منصبی قائل شد و در مقابل مکتب اهل بیت علیهم السلام مکتبی تأسیس کرد و از جمله با تقیه و کتمان که در تعالیم ائمه ما موجود است، مخالف می ورزید. اما او از حقیقت تعالیم قرآن کریم، فرسنگها به دور بود. مردی که به او «عثمان اعمی» می گفتند، در محضر امام باقر علیه السلام بود و می گفت: حسن بصری می پندارد کسانی که علم را کتمان می کنند، در آتش خواهند بود و از بوی بد شکم ایشان، اهل دوزخ، رنج می برند. امام باقر علیه السلام فرمود:

اگر چنین باشد، مؤمن آل فرعون هم - که قرآن کریم می فرماید: یکتم ایمانه - هلاک خواهد بود. علم از زمان نوح علیه السلام تا کنون مکتوم بوده است. حسن بصری به چپ و راست (به هر طرفی که می خواهد) برود. به خدا سوگند، علم جز در اینجا و این خاندان یافت نمی شود (فلیذهب الحسن یمیناً و شمالاً فوالله لا یوجد العلم الا هاهنا).

(الکافی، فضل العلم، باب النوادر، ح ۱۵)

۲. در حدیث دیگری، از امام باقر علیه السلام چنین نقل شده است: فليذهب الناس حيث شاءوا، فوالله ليس الأمر إلا من هاهنا. وأشار بيده إلى بيته: مردم به هر جایی که می خواهند بروند (و علم دین را از هر منبعی که می خواهند اخذ کنند) اما به خدا سوگند، امر دین تنها نزد اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یافت می شود. (همان، کتاب الحجّه، باب أنه ليس شيء من الحق في يد الناس، ح ۲)

۳. در روایات دیگری امام باقر علیه السلام خطاب به دو تن از زیدیّه - سلمه بن کهیل و حکم بن عتیبه - می فرماید: شرقاً و غرباً فلا تجدان علماً صحيحاً إلا شيئاً خرج من عندنا أهل البيت: یعنی به شرق و غرب عالم بروید، علم صحیحی نخواهید یافت، مگر چیزی را که از نزد ما «اهل بیت» خارج شده باشد. (همانجا، حدیث ۳)

۴. ابوبصیر روایت می کند که امام باقر علیه السلام در شأن همین حکم بن عتیبه فرمودند: فليشرق الحكم و ليغرب، أما والله لا يصيب العلم إلا من أهل بيت نزل عليهم جبريل عليه السلام: باید حکم به مشرق و مغرب رود (و بداند) که به خدا سوگند، علم را جز از طریق خاندانی که جبرائیل علیه السلام بر آنها نازل شده است، به دست نخواهد آورد. (همانجا، ح ۴)

۵. ابوبصیر از امام صادق علیه السلام نیز حدیثی مطابق مضامین فوق نقل می کند که در پایان آن آمده است: فما جاء من عندهم فهو صواب و ما جاء من عند غيرهم فهو لُقاط: آنچه از نزد اهل بیت علیهم السلام صادر شود، صواب است و آنچه از غیر ایشان بیاید، چیزی بی ارزش است. (همانجا، حدیث ۶) زیرا در معنای «لُقاط» در کتب لغت آمده است: ما كان ساقطاً مما لا قيمة له.

آری سفینه، تنها وسیله نجات است و ما در فصلنامه سفینه می کوشیم تا علوم و معارف گرانقدر ائمه طاهرین علیهم السلام را در معرض دید خوانندگان گرامی قرار دهیم. حکیم سنایی غزنوی چه نیکو به حدیث سفینه اشاره کرده و فرموده است:

بحر پر کشتی است لیکن جمله در گرداب خوف

بی سفینه نوح نتوان چشم معبر داشتن

گر نجات دین و دل خواهی همی تا چند از این
خویشتن چون دایره بی پا و بی سر داشتن
من سلامت‌خانه نوح نبی بنمایمت
تا توانی خویشتن را ایمن از شر داشتن
شو مدینه علم را در جوی و پس در وی خرام
تا کی آخر خویشتن چون حلقه بر در داشتن
چون همی دانی که شهر علم را حیدر در است
خوب نبود جز که حیدر میر و مهتر داشتن

